LET'S PROCESS SOME DRAMA

TRENING O PROCESNOJ DRAMI ZA EDUKATORE

okvir za voditelje treninga za primjenu i osmišljavanje radionica procesne drame s mladima

2025

Co-funded by the European Union

CEPORA Centar za pozitivan razvoj dece i omladine

UDRUGA PRAKTIKUM

uniamoci

OKVIR ZA VODITELJE TRENINGA

TRENING ZA EDUKATORE

Okvir za voditelje treninga za primjenu i osmišljavanje radionica procesne drame s mladima

Izradili

CEPORA – Centar za pozitivan razvoj djece i mladih (Srbija)
Associazione Uniamoci (Italija)
Udruga Praktikum – Centar za djecu i mlade (Hrvatska)

Projekt

Ovaj okvir treninga razvijen je u okviru Erasmus+ projekta „LET'S PROCESS SOME DRAMA: Preventing hate speech and discrimination among youth", koji provode CEPORA – Centar za pozitivan razvoj djece i mladih (Srbija), Associazione Uniamoci (Italija) i Udruga Praktikum – Centar za djecu i mlade (Hrvatska).

Napomena o financiranju

Financirano sredstvima Europske unije. Iznesena stajališta i mišljenja pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju nužno stavove Europske unije niti Izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Europska unija i EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

2025.

SADRŽAJ

Uvod 4

Kome je namijenjen ovaj okvir treninga 5

Kako koristiti ovaj okvir 6

Pregled programa 7

Prvi dan 8

Drugi dan 10

Treći dan 12

PRVI DAN

ISKUSTVO + ANALIZA

DRUGI DAN

VJEŽBANJE + OSMIŠLJAVANJE

TREĆI DAN

VOĐENJE + REFLEKSIJA

UVOD

Ovaj okvir treninga razvijen je i testiran u okviru Erasmus+ projekta LET'S PROCESS SOME DRAMA: Preventing hate speech and discrimination among youth, koji provode CEPORA – Centar za pozitivan razvoj djece i mladih iz Srbije, Associazione Uniamoci iz Italije i Udruga Praktikum – Centar za djecu i mlade iz Hrvatske. Jedan od ciljeva projekta bio je ojačati kompetencije praktičara za primjenu procesne drame te učiniti interaktivne metodologije utemeljene na znanju dostupnijima osobama koje rade s mladima, učiteljima/nastavnicima i drugim edukatorima koji rade s mladima.

Okvir predstavlja trodnevni trening u ukupnom trajanju od 18 sati, osmišljen za jačanje razumijevanja i praktične primjene procesne drame kod sudionika, kao i njihove sposobnosti da samostalno osmišljavaju radionice procesne drame. Trening je namijenjen osobama koje rade s mladima, učiteljima/nastavnicima i drugim edukatorima koji izravno rade s mladima. Može se provoditi sa skupinama od 10 do 18 sudionika, pri čemu se 15 smatra optimalnim brojem, jer se program u velikoj mjeri oslanja na iskustveni rad u manjim skupinama, zajedničku analizu i praktične vježbe. Izvorna struktura treninga osmišljena je za optimalnu skupinu od 15 sudionika.

Proces učenja slijedi promišljen slijed od iskustva prema analizi, metodološkom razumijevanju i samostalnoj primjeni. Sudionici najprije sudjeluju u cjelovitoj radionici procesne drame kao oni sami, umjesto da simuliraju ulogu mladih sudionika. Zatim analiziraju iskustvo iz različitih perspektiva, istražuju načela planiranja i vođenja procesne drame, vježbaju različite dramske strategije te postupno osmišljavaju vlastitu radionicu procesne drame. Trening završava tako da sudionici vode radionice koje su osmislili, nakon čega slijede strukturirana refleksija i povratne informacije.

Ovaj okvir treninga osmišljen je za korištenje zajedno s projektnim priručnikom Crafting Process Drama: A Practical Handbook for Process Drama Facilitators i pratećim kurikulumom radionica procesne drame. Priručnik sudionicima pruža detaljnije objašnjenje procesne drame, načela njezina planiranja, ključnih strategija i važnih aspekata vođenja, dok kurikulum radionica nudi konkretne primjere cjelovitih radionica procesne drame. Trening pruža iskustveni i vođeni proces učenja kroz koji se ti materijali mogu istraživati, propitivati i primjenjivati u praksi. Sam priručnik naglašava da procesna drama od voditelja zahtijeva ravnotežu između pažljivog planiranja, fleksibilnosti, odgovaranja na ono što se događa u skupini i improvizacije, umjesto slijeđenja unaprijed zadanih scenarija.

OSMIŠLJENO ZA KORIŠTENJE ZAJEDNO S

projektnim priručnikom + pratećim kurikulumom radionica procesne drame

ZA ISKUSNE VODITELJE TRENINGA

KOME JE NAMIJENJEN OVAJ OKVIR TRENINGA

Ovaj dokument nije samostalan priručnik za učenje kako druge podučavati procesnoj drami. Namijenjen je iskusnim voditeljima treninga koji dobro poznaju metodologiju procesne drame i imaju veliko iskustvo u vođenju procesa učenja s odraslima. Voditelji treninga koji koriste ovaj okvir također trebaju imati bogato iskustvo u radu s mladima i sa stručnjacima koji rade s mladima — uključujući osobe koje rade s mladima, učitelje/nastavnike i druge edukatore — kao i sa skupinama mladih iz različitih društvenih i kulturnih sredina.

Temeljito poznavanje procesne drame posebno je važno jer se od voditelja treninga očekuje ne samo da objasni njezina načela, nego i da demonstrira metodologiju, radi u ulozi, odgovara na doprinose sudionika u realnom vremenu, analizira metodološke odabire, podržava sudionike u osmišljavanju vlastitih radionica i pruža stručno utemeljene povratne informacije o njihovu vođenju.

Ovaj okvir stoga daje strukturu treninga i logiku učenja, a ne scenarij koji se treba mehanički reproducirati.

Od voditelja treninga očekuje se da primjere, vježbe i vremenski raspored prilagode karakteristikama, prethodnom iskustvu i potrebama za učenjem konkretne skupine. Istodobno treba očuvati temeljni slijed učenja — iskustveno sudjelovanje u procesnoj drami, njezinu analizu, razumijevanje načela planiranja, vježbanje strategija, osmišljavanje radionice, njezino vođenje i refleksiju o iskustvu.

Posebnu pažnju treba posvetiti prilagodbi programa različitim skupinama i kontekstima. Procesna drama može uključivati složena društvena pitanja i iskustva, pa voditelji treninga trebaju biti sposobni procijeniti primjerenost pojedinih tema, uloga, razina dramske distance i odluka o načinu vođenja u odnosu na konkretnu skupinu. Prilagodbe trebaju podržavati smisleno sudjelovanje uz održavanje odgovarajuće razine dramske i emocionalne distance, osobito pri radu s osjetljivim temama ili sa sudionicima iz različitih društvenih i kulturnih sredina.

KAKO KORISTITI OVAJ OKVIR

Sesije koje slijede daju preporučeni redoslijed, trajanje, temu i ključne aktivnosti učenja za svaki dio trodnevnog programa. Namijenjene su kao podrška iskusnim voditeljima treninga u pripremi i provedbi treninga, uz dovoljno prostora za stručnu procjenu i prilagodbu.

> **Ovaj okvir stoga treba koristiti kao strukturirani okvir treninga, a ne kao detaljan scenarij za voditelja.**

Voditelji treninga trebaju unaprijed pripremiti prateće materijale, dobro se upoznati s demonstracijskom radionicom procesne drame i priručnikom za sudionike, odabrati i pripremiti odgovarajuće dramske tehnike i poticajne materijale te planirati praktične i refleksivne elemente svake sesije u skladu s konkretnom skupinom. Za praktični rad s odabranim strategijama procesne drame drugog dana, voditelji treninga trebaju unaprijed ispisati na papir opise 30 odabranih strategija/tehnika iz priručnika Crafting Process Drama: A Practical Handbook for Process Drama Facilitators i pripremiti ih kao radne materijale za skupine sudionika.

10–18
SUDIONIKA

15
OPTIMALNA SKUPINA

Veličine skupina navedene u pojedinim aktivnostima odnose se na optimalnu skupinu od 15 sudionika. Pri radu s manjim ili većim skupinama unutar preporučenog raspona voditelji treninga trebaju prilagoditi veličinu podskupina, uz očuvanje svrhe aktivnosti i osiguravanje da su obuhvaćeni svi potrebni zadaci i perspektive.

OKVIR ZA VODITELJE TRENINGA

TRENING ZA EDUKATORE

Primjena i osmišljavanje radionica procesne drame s mladima

3	18	10–18	15
DANA	SATI TRENINGA	SUDIONIKA	OPTIMALNA SKUPINA

PROFIL SUDIONIKA	osobe koje rade s mladima, učitelji/nastavnici i drugi edukatori koji izravno rade s mladima
PROFIL VODITELJA TRENINGA	iskusni voditelji treninga koji dobro poznaju metodologiju procesne drame i imaju veliko iskustvo u edukaciji odraslih stručnjaka i radu s raznolikim skupinama mladih
CILJ	Ojačati kompetencije edukatora za primjenu procesne drame u radu s mladima i obrazovanju te za osmišljavanje radionica procesne drame za mlade

Ishodi učenja

- Sudionici mogu objasniti mogućnosti i primjerenu primjenu procesne drame u radu s mladima i obrazovnim okruženjima, osobito pri bavljenju govorom mržnje i diskriminacijom
- Sudionici mogu objasniti ključna načela koja usmjeravaju planiranje i vođenje radionica procesne drame
- Sudionici mogu odabrati i voditi dramske strategije i tehnike u skladu sa svrhom učenja, kontekstom i karakteristikama skupine
- Sudionici mogu osmisliti i voditi koherentnu radionicu procesne drame za mlade

ISKUSTVO > ANALIZA > PRIMJENA

PRVI DAN

S1 S2 S3 S4

1
1,5 SAT

SESIJA 1

Uvod

Uvodne aktivnosti koriste se za upoznavanje skupine te istraživanje prethodnih iskustava, očekivanja i potreba za učenjem sudionika. Voditelji treninga koriste niz dramskih igara usmjerenih na upoznavanje imena, povezivanje skupine te izražavanje iskustava i očekivanja. Igre se odabiru tako da im se kasnije može vratiti kao primjerima aktivnosti koje se mogu prilagoditi i uključiti u rad s procesnom dramom, poput igara s imenima i emocijama, igara kretanja i vježbi za razvoj timske suradnje.

2
1,5 SAT

SESIJA 2

Demonstracija radionice procesne drame: Govor mržnje

Voditelji treninga provode radionicu procesne drame „Govor mržnje" iz projektnog kurikuluma radionica procesne drame kao cjelovitu demonstraciju toga kako radionica procesne drame izgleda i kako se doživljava iz perspektive sudionika. Sudionici sudjeluju kao oni sami, oslanjajući se na vlastita iskustva i znanje; od njih se ne traži da simuliraju ulogu skupine mladih.

3
1,5 SAT

SESIJA 3

Analiza demonstrirane radionice iz perspektive sudionika

Za optimalnu skupinu od 15 sudionici se dijele u pet podskupina po tri člana. Kod drugačijeg broja sudionika sastav podskupina prilagođava se tako da svih pet analitičkih perspektiva navedenih u nastavku bude obuhvaćeno. Svaka podskupina na temelju vlastitog iskustva analizira jedan aspekt demonstrirane radionice:

- Skupina 1: odgojno-obrazovni cilj radionice
- Skupina 2: učinci radionice na sudionike
- Skupina 3: korištene dramske strategije i tehnike
- Skupina 4: uloga voditelja radionice i intervencije
- Skupina 5: opće karakteristike procesne drame kao metode

Skupine rade približno 15 minuta, a zatim jedna po jedna predstavljaju svoje analize. Nakon svake prezentacije voditelji treninga dopunjuju i pojašnjavaju relevantne metodološke informacije, povezujući zapažanja sudionika s načelima i terminologijom procesne drame.

PRVI DAN

SESIJA 4

1,5 SAT

Osmišljavanje radionice procesne drame: načela planiranja, struktura i konvencije

Voditelji treninga vode sudionike kroz ključne elemente planiranja procesne drame, kontinuirano se vraćajući na demonstriranu radionicu „Govor mržnje" kao primjer:

01 Tema/područje učenja: definiranje jasnog fokusa i predviđenih odgojno-obrazovnih ishoda, unutar područja kompetencija voditelja radionice i u odnosu na potrebe ciljne skupine

02 Kontekst: stvaranje fikcionalne situacije koja omogućuje istraživanje teme uz odgovarajuću distancu od svakodnevnog života sudionika

03 Uloge: određivanje uloga sudionika i voditelja radionice, vodeći računa da one imaju smisla u kontekstu i pružaju smislen razlog za sudjelovanje; pozornost se posvećuje i elementu koji sudionike povezuje kao skupinu

04 Okvir: određivanje perspektive sudionika, njihova statusa i odnosa prema dramskoj napetosti, uz razmatranje dramske distance i komunikacijskog okvira

05 Znak: odabir minimalnih, ali značenjski važnih pokazatelja — artefakata, osobnih predmeta, zvukova, slika, gesta ili drugih znakova — koji podržavaju jasnoću uloga, statusa i važnih trenutaka unutar fikcije

06 Strategije: odabir konvencija i tehnika procesne drame prema njihovoj svrsi i mjestu u radionici, uključujući izgradnju konteksta, narativne, poetske/simboličke i refleksivne akcije

07 Osnovna struktura radionice: ulazak u proces i uvođenje fikcije, razvoj/odigravanje dramskog procesa te završetak uz refleksiju.

Svaki se element uvodi kroz interaktivno izlaganje uz podršku prezentacijskih slajdova i kratkih grupnih zadataka. Sudionici predlažu primjere za različite teme, dobne skupine i ciljne skupine, dok se voditelji treninga kontinuirano vraćaju na metodološke odabire iz demonstrirane radionice „Govor mržnje".

DRUGI DAN

S1 S2 S3

1

1,5 SAT

SESIJA 1

Osmišljavanje radionice procesne drame: ključne strategije i tehnike

Za optimalnu skupinu od 15 sudionici ostaju u tri skupine po pet članova; kod drugačijeg broja sudionika formiraju se tri što ujednačenije skupine. Svaka skupina dobiva opise 10 odabranih dramskih strategija/tehnika, uključujući njihov naziv, svrhu i osnovni postupak. Voditelj treninga priprema te radne materijale tako da iz priručnika Crafting Process Drama: A Practical Handbook for Process Drama Facilitators ispiše na papir odgovarajuće opise ukupno 30 odabranih strategija/tehnika i svakoj skupini podijeli po 10. Od njih svaka skupina odabire tri koje će pripremiti i voditi za ostale sudionike. Zadatak je raditi u istom širem području učenja kao u demonstriranoj radionici „Govor mržnje", ali odabrane strategije primijeniti na drugačiji način — za drugačiju svrhu ili trenutak u radionici, ili unutar drugačijeg fikcionalnog konteksta. Skupine planiraju praktične detalje potrebne za uspješnu provedbu, uključujući odgovarajuće znakove, te odlučuju tko će preuzeti ulogu voditelja radionice u svakoj demonstraciji.

Struktura praktičnog rada

3 SKUPINE	30 STRATEGIJA	10 PO SKUPINI	ODABRATI 3

Fokus: pripremiti i voditi odabrane strategije te reflektirati o njihovoj drugačijoj primjeni ili fikcionalnom kontekstu.

DRUGI DAN

S1 S2 S3

2

3 SATA

SESIJA 2

Osmišljavanje radionice procesne drame: ključne strategije i tehnike

Tri skupine naizmjenično vode odabrane strategije, dok druge dvije skupine sudjeluju. Nakon svakog seta od tri demonstracije voditelji treninga vode kratku refleksiju o svrsi strategija, mogućnostima njihove primjene, zahtjevima za vođenje i poteškoćama koje su sudionici iskusili. Nakon što sve skupine završe, voditelji treninga kratko prolaze kroz cijeli set od 30 odabranih strategija, s posebnim osvrtom na one koje nisu demonstrirane, te pojašnjavaju pitanja vezana uz njihovu primjenu.

3

1,5 SAT

SESIJA 3

Planer radionice procesne drame: osmišljavanje radionice procesne drame – 1. dio

Sudionici nastavljaju raditi u iste tri skupine. Svaka skupina dobiva planer radionice procesne drame s usmjeravajućim pitanjima za glavne elemente planiranja — temu/područje učenja, kontekst, uloge, okvir, znak i strategije — zajedno s istim ispisanim opisima 30 odabranih strategija iz priručnika Crafting Process Drama: A Practical Handbook for Process Drama Facilitators koji su korišteni u prethodnim sesijama. Svaka skupina odabire temu za vlastitu radionicu procesne drame, vodeći računa da bude primjerena razvojnoj fazi i karakteristikama skupine kojoj je namijenjena te da pripada području kompetencija voditelja radionice. Zadatak u ovoj sesiji je izraditi prvi strukturirani nacrt, odnosno „kostur" radionice.

ELEMENTI PLANIRANJA

tema/područje učenja • kontekst • uloge • okvir • znak • strategije

TREĆI DAN

S1 S2 S3

1
1,5 SAT

SESIJA 1

Rad sudionika: osmišljavanje radionice procesne drame – 2. dio

Skupine nastavljaju razvijati svoje radionice. Tijekom sesije svaka skupina ima približno 20 minuta individualnih konzultacija s voditeljem treninga kako bi pregledala dizajn radionice i razriješila metodološka pitanja. Skupine zatim pripremaju detaljan tijek, znakove, poticajne materijale i druge materijale potrebne za vođenje. Radionica koju pripremaju za demonstraciju ne bi trebala trajati dulje od 60 minuta.

2
4 SATA

SESIJA 2

Rad sudionika: vođenje vlastitih radionica procesne drame

Svaka skupina vodi radionicu procesne drame koju je osmislila, dok ostali sudionici sudjeluju u radionici. Nakon svake demonstracije voditelji treninga vode strukturirani proces refleksije i povratnih informacija usmjeren na koherentnost osmišljene radionice, korištenje uloge i okvira, odabir strategija, odgovaranje na potrebe i doprinose sudionika te povezanost s predviđenim ishodima učenja. Između radionica predviđena je kratka pauza.

3
1 SAT

SESIJA 3

Objedinjavanje naučenog: ključne smjernice za vođenje i evaluacija

Završna sesija objedinjuje glavna saznanja iz treninga u praktične smjernice za vođenje — ključne preporuke o tome što činiti, a što izbjegavati, prepoznate kroz iskustvo sudionika i povratne informacije voditelja treninga. Trening se zatim evaluira kroz iskustvene vježbe: samorefleksiju putem prostornog mapiranja na skali od 1 do 5 za svaki ishod učenja, grupno dijeljenje u krugu te vježbu s klupkom vune u kojoj sudionici izdvajaju ključne poruke koje nose s treninga. Nakon treninga svim sudionicima šalje se online evaluacijski upitnik.

TRENING ZAVRŠAVA

praktičnim smjernicama za vođenje + iskustvenom evaluacijom + online evaluacijskim upitnikom